

Isus Krist i kriza savremenog čovječanstva

(Uz blagdan Krista Kralja)

SLAVA TEBI, KRISTE!

Tkogod je malko pozornije pratio zbivanje u kulturnom svijetu ovih posljednjih godina, taj se mogao uvjeriti, kako »čovječanstvo ne možemo nikad dosta često podsjetiti, da je nekoć postojao čovjek, koji se zvao« ne Sokrat, kako bi htio John Stuart Mill, nego Isus Krist! Zanimljivo je naime konstatirati, da je i opet u službu Kristove slave pošlo pero ponajodličnijih predstavnika savremene literature, da je Krist baš danas, gdje smo tako daleko od »mračnog srednjeg vijeka«, najmilijom temom i učenjacima i umjetnicima, kojima ikako može vlastiti rad dati prilike, da barem nešto svojega znoja poklone slavi Onoga, kojega kršćanstvo, kojega katolicizam smatra besmrtnim Bogom u smrtnom tijelu. Dosta je samo sjetiti na već neko šest godina stalnu temu korizmenih konferencija u Nôtre-Dame u Parizu, što ih drži o. Pinard de la Boullaye D. L., kao: *Jésus et l'histoire, Jésus le thaumaturge et prophète, Jésus Fils de Dieu, La personne de Jésus*, ili na djela Karla Adama: *Christus unser Bruder, Jesus Christus*, koja s magistralnim djelom o. de Grandmaisona doživljavaju upravo nevjerojatne naklade, ili na djelo Giovanni Papinija: *Storia di Christo*, koje se neprestano prevodi na nove jezike, ili napokon na nedavno izašlo djelo glasovitoga francuskoga romanciera i člana francuske akademije François Mauriac, koji s neobičnom ljubavlju piše svoj »*Vie de Jésus*« . . .

Pa kad gledamo taj tako neobično zanimljiv pojav, da se baš danas s tolikim zanimanjem bave ponajbolji sinovi stare Evrope upravo s osobom Isusa Krista, tad se i nehotice pitamo: Ne pokazuje li baš ta činjenica, da je ljudski rod, ako ima u njemu iole racionalnih tendencija, koje upravljaju njegovom povijesti, takoreći instinktivno osjetio, što je za njegovo dobro ili upravo za njegovo spasenje?

SIBOLET 20. VIJEKA

I zaista! Gotovo svako doba povijesti moguće je okarakterizirati kojom krilaticom t. j. jednom kratkom riječju

ili rečenicom, koja će, iako malko neodređeno i površno, a ono ipak uglavnom ispravno opisati njegov život: ono, što najviše zaokuplja duhove i najjače pokreće životima, njihove želje i nade, tjeskobe i strah. Za doba t. zv. »prosvjetljenosti« bila je takova riječ: »ljudski duh ili razum«! U njoj se kriju ohola samosvijest i mladenački naivne nade, što ih je tadašnja generacija polagala u sposobnost i snagu od spona vjere oslobođenoga ljudskog uma. Period francuske revolucije karakteriziraju krilatice: Sloboda, jednakost i bratstvo; u njima se krije poprilično sve, od čega se tadašnji svijet htio osloboditi i o čemu je sanjao u boljoj budućnosti. Kasnije će opet zavladati čarobne riječi: Znanost i napredak, koje još i danas kušaju barem iz marksističkih redova plašiti ozbiljne ljude: Kad znanost korakne jedan korak naprijed, vjera i Crkva moraju korak natrag! Sa svim tim ipak sve krilatice, koje su znale toliko ljudi pokretati, toliko živaca uzrujavati kod naših preda, nas danas ostavljaju prilično hladne. Ako danas želimo zatalasati pameti i uzbibati volje, drugim riječima; ako želimo jednom kratkom riječi označiti današnji život i nastojanje čovječanstva, tad treba da izađemo pred veliku javnost i prikrićimo joj riječi: »previranje« ili »kriza«! Ta riječ kao da nalazi najviše razumijevanja u današnjega svijeta; ako je ona temom govora ili članka, njoj tad ne treba uvoda »ad captandam benevolentiam«, ona može odmah u naslovu pred svoju publiku. Ona najbolje odgovara raspoloženju, ona pokreće brigama, željama i bojaznima, što nas zaokupljaju: neprestano je slušamo u privatnim i javnim razgovorima, svaki je čas nalazimo u stupcima dnevne štampe i na stranicama stručnih listova. Ona zapravo daje posebni čar i upravo utire staze i onoj drugoj pomodnoj riječi, koja bi se površnom gledanju mogla pričiniti baš kao ona, koju upravo tražimo, kao šiboleť dvadesetoga vijeka: naime komunizam, boljševizam ili marksizam. Jer sve to imaju samo biti oslobođiocí od nesretne »krize«!

Današnje čovječanstvo zaista jest u krizi, u vrlo kritičkom stadiju za svoje ljudsko dostojanstvo. Ako se kod bolesti govori s pravom o krizi onda, kad je zlo doseglo svoj vrhunac te se radi bolesniku o biti i ne biti; ako se jednako govori o krizi vlade, kad je kakav zapletaj uzdrmao ministarskim stolicama tako, da koji od gg. ministara mora pasti, tad se opravdano govori i o krizi današnjega čovječanstva. Jer su u životu današnjega ljudskog društva nastala tolika i takova poremećenja, da je sklad različitih komponenata, što sačinjavaju naš savremeni život, tako narušen, konflikti,

koji iz toga proizlaze tako mnogobrojni, i disharmonija tako česta, da je ugrožen sam opstanak čovječanstva; u pogibelji je sve ono, što diže naš život iznad nerazumnih životinja te nas čini ljudima. U sva kulturna područja, u kojima se očituje specifički ljudski život kao da se uvukao neki tajni, podmukli crv, koji izgriza samu jezgru i donosi smrt; u svim pravcima, u kojima se razvija život čovjeka kao čovjeka, nastao je neki nenadani zastoj, razočaranje i zaprepaštenje, koje čovjeka obuzme onda, kad je dugo s najvećim zanosom i s najljepšim nadama jurio određenom stazom za žuđenim ciljem pa se najednom našao u tjesnacu, iz kojega ne zna ni kud ni kamo . . .

KRIZA, KRIZA, KRIZA . . .

Specifički ljudski život možemo promatrati, kako se razvija u tri pravca: prema idealnom svijetu, koji je iznad njega, prema materijalnom svijetu ispod njega te u istoj visini s njime: život čovjeka s čovjekom! Promatrali mi sad ljudski život u bilo kojem od tih pravaca, uvijek ćemo i uvijek naići na pojave, što nam ih najjednostavnije i najkraće opisuje riječ — kriza!

1. GDJE SU IDEALI?

Uzmimo najprije na oko idealni svijet: Istine, Dobrote i Ljepote! Istina je doduše: već nekoliko vjekova znanost silno napreduje, tehnika znanstvenog rada upravo je rafinirano dotjerana, metode znanstvenog rada neprestano se usavršuju. Znanost nam je pribavila mnoštvo sporednih spoznaja, koje su od velike koristi po svakidašnji život čovjekov; otvorila je pristup u krajeve, koji su nam bili posve zatvoreni, i prodrla u vremena, za koja smo mislili da su uvijek prekrivena plaštem zaboravi. Kao u nekadašnjoj Sokratovoj Ateni znanje sve to više prodire u široke slojeve i postaje općom svojinom. Naše doba pokazuje prava »čudo-višta« znanja, koja bi se mogla mirne duše mjeriti sa starim sofistima Protagorom, Prodikom ili Hipijom, što su kao žive biblioteke prolazili Grčkom i razmetali se svojim znanjem i pretvarali ga u novac.

Pa ipak, pogledamo li izbliza, bilansa toga dugog, neumornog, žilavog i svestranog rada, koji konačno ima smisla samo onda, ako nas dovodi do spoznaje Istine, upravo je katastrofalna: Našem doba ne treba istom duhoviti Sokrat, koji će raskrinkati predstavnike današnje znanosti, s finom ironijom izvrći ruglu površnost i plitkost našega znanja i

pokazati, kako se užasna duševna golotinja prečesto krije pod blistavilom fraze i šarenilom najrazličitijih empirijskih spoznaja. Prvaci moderne znanosti i sami rado priznaju svoj ne samo »Ignoramus«, nego i »Ignorabimus«: neizvjesnost i neznanje baš s obzirom na ono, do čega nam je najviše stalo, ono, što nam je bezuvjetno potrebno znati, ako hoćemo da živimo kao ljudi, ako hoćemo da zaista autonomno upravljamo svoj život i rad prema spoznatom cilju. Neizvjesnost i neznanje o smislu i svrsi ljudskoga života! Moderna škola možda i zna reći, što nam treba da postanemo dobri suci, advokati, tehničari, liječnici i profesori, ali dakako samo onda, ako je to moguće znati i ostvariti, a da ne znaš, kako ćemo biti dobri i potpuni ljudi.

U spoznaji najosnovnijih i najzamašnijih životnih pitanja ovo zadnje nekoliko vjekova ne možemo uza sav razvitak znanosti zabilježiti nikakova napretka, nego naprotiv vrlo osjetljivo nazadovanje. Kao da smo se cijelo to vrijeme vrtjeli u nekom začaranom, ukletom krugu i sve to više odmicali od Istine. Danas se i najtrijezniji hvataju za glavu i zbunjeno pitaju: Što je Istina? Ima li uopće Istina, koja bi za svakoga, uvijek i svuda vrijedila? Ne mijenja li se Istina s vremenom, krajem i ljudima, kao što se mijenja naš ukus i moda? Ima li uopće zbiljske razlike između kreposti i opaćine, dobra i zla? Nemaju li pravo vještice u Shakespearovu Macbethu: »Što je lijepo, to je gadno; što je gadno, to je lijepo. Što je istina, to je laž; što je laž, to je istina«? Sasvim je logički, da s pojmom Istine uporedo stradava i pojam Dobra. Najprimitivnije i najosnovnije zasade čudoređa, koje su još i primitivci u Africi i Aziji sačuvali, u Evropi su pokolebane. Nema više čvrste i nepokolebljive norme za čestit i pošten život. Ništa više nije sveto i netaknuto. Ni u privatnom životu ni u obitelji ni u trgovini ni u politici! Potpuna anarhija na čudorednom području i to ne samo u praksi, čega je uvijek bilo i bit će, nego i u teoriji, sve više uzima maha: anarhija volje dovodi do anarhije razuma. Kriza znanosti i kriza čudoređa prijeti propašću onom dijelu ljudskoga života, koji čezne za idealom: Istine, Dobrote i Ljepote . . .

2. ALI GOSPODARI PRIRODE!?

Ali zar nisu uspjesi u carstvu materije nadoknadili gubitke, što ih je čovječanstvo pretrpjelo u carstvu duha?

Napredak u tom pravcu očevidan je: stekli smo dublji i ispravniji uvid u prirodne zakone; po njima smo postali go-

spodari prirode, podvrgli njezine slijepe sile i stavili ih u svoju službu; naša tehnika i industrija napreduje i usavršuje se iz dana u dan i kao da nas sve to više oslobađa veriga vremena i prostora; pred njima uzmiče i vrijeme i prostor, a priroda nam prisiljena ustupa svoje bogatstvo. Ona sama zarobljena radi u milijunima naših strojeva, dok ne poprimi one oblike, u kojima će moći koristiti gospodaru prirode — čovjeku! Svjetska produkcija porasla je toliko, da s lakoćom može zadovoljavati i prohtjeve najrafiniranije civilizacije!

Pa ipak, ako malko dublje zagledamo u te silne triumfe, zar ne moramo priznati, da oni znače isto toliko i te kako osjetljivih poraza? Nije li već iskustvo dokazalo, da je čovjek postao robom svojih strojeva, i da je svjetska produkcija i te kako naškodila većim vrijednostima, odnosu čovjeka prema čovjeku, naroda prema narodima? A nije ni čudo! Jer čemu se na koncu konca ljudski duh kroz vjekove upinje, da materiji utisne svoj pečat, da oduhovi svu prirodu i podvrgne je svojim zakonima? Zar ne zato, da to jače istakne, kako na vrhuncu ljestvice vrijednosti na ovome svijetu stoji on sam? »Omnia appetunt fieri homo — sve na koncu konca ide za tim, da postane nekako čovjekom«, govorili su najveći mislioci poganske starine Plato i Aristotel te najveći učitelj kršćanstva sv. Toma Akvinski. Cilj svake kulture i civilizacije, veli već i sam zdrav razum i osjećaj, može biti tek čovjek sam, a napose ono, što je u njemu najviše i najvrijednije — njegov duh. Sve kulturno nastojanje čovječanstva može ići samo za jednim ciljem, a taj jest: stvoriti što povoljnije uvjete za harmonijski razvitak čovječjeg života, najprije tjelesnog, a onda i nada sve i što bujniji razvitak duševnih sposobnosti: intelektualnih, moralnih, estetskih. Čemu tjelesni rad, čemu tehnika, industrija i ekonomija, ako ne zato, da naš tjelesni život bude što prije i sa što manje brige opskrbljen i osiguran, pa da onda mogemo to više vremena pokloniti životu duha? A može li se reći, da smo u ovo nekoliko zadnjih vjekova u tom smislu postali gospodarima prirode, skućili materiju pod vlast duha i prisilili je, da nam služi? Zar nije na opću sramotu baš danas potrebno dokazivati, da radnik — a to znači stotine milijuna čovječanstva — ima također duševnih potreba, da i on ima pravo živjeti dostojno čovjeka? To nas uostalom dovodi do krize međusobnih odnosa među ljudima i narodima, koji sa svim tim napretkom tehnike, industrije, produkcije, saobraćaja i trgovine znaju živjeti mizernije negoli ikada . . . Sa svim tehničkim napretkom i tim t. zv. gospodo-

vanjem nad materijom mi danas toliko govorimo baš o materijalnoj krizi kao možda nikad prije u povijesti čovječanstva!

Tako nam eto riječ »kriza« najtočnije označuje stanje današnjega čovječanstva u njegovu odnosu prema idealnom svijetu iznad njega i u odnosu prema materijalnom svijetu ispod njega. A kako je s odnosima čovjeka prema čovjeku, naroda prema narodu? Zar nije i tu kriza apsolutni prvak, svjetski prvak, koji odnosi sve i svačije pokale? Kriza klasne borbe, kriza obitelji, kriza vlasništva, kriza auktoriteta, kriza države?

3. HOMO HOMINI LUPUS

Čovjek je socijalno biće. To znači: on ne može pravo razviti svojega ljudskog života bez društva, bez izvjesnih društvenih ustanova, gdje od bića sebi po prirodi jednakih prima mnogostruku pomoć i razne usluge, a za uzvrat pridonosi svoj obol zajedničkom dobru. Takove su socijalne ustanove u prvom redu: porodica, narod, država, iznad kojih se onda dalje spleće mreža međunarodnih odnosa, kojima su svi narodi globusa povezani u jednu veliku obitelj čovječanstva. Te ustanove, iako u svojem korijenu prirodne, ipak su plod i slobodnog djelovanja ljudskog te sačinjavaju civilizaciju u užem smislu te riječi, kojom se mjeri niveau našega građanskog, civilnog života. Cilj joj je kao i kulturi uopće: što skladniji i potpuniji razvitak ljudskoga života, a postižava ga tim, što uvodi mir i društveni poredak, omogućuje izmjenu materijalnih i duhovnih dobara, sprečava trvenja i konflikte, što nastaju iz oprečnosti interesa, i tako pospješuje složan rad i mirnu bratsku utakmicu raznih slojeva u državi i država između sebe.

Kako strašna slika iskršava pred našim očima, kad malo pratimo razvitak ženidbenog zakonodavstva u zadnje po stoljeća po raznim zemljama, a pogotovu ako iz godine u godinu poređujemo statistike bračnih rastava! Kao da su sasvim iščezle one životne sile i popustile one veze, koje su držale na okupu prvu i najvažniju društvenu stanicu — porodicu! Štoviše! Pred našim očima u dvadesetom vijeku dižu se barbari, koji silom hoće da iz ljudskoga rječnika zauvijek brišu riječi: otac, majka, brat i sestra, najljepše i najsladje riječi, koje se u njemu nalaze, pa hoće da stvore naraštaj beskućnika, nad kojih se nutrinom nikad nije zasjalo sunce obiteljske sreće, kojih srca nikad nije ogrijala ni oplemenila topla majčinska ljubav. I suvremeno čovječanstvo to ne-

moćno podnosi, zlo iz dana u dan raste, a ljudi si čak daju sugerirati, da će bolje biti pokoljenju, koje ne bude više poznavalo domaćeg ognjišta, oca, majke, brata ni sestre!

Nimalo utješljiva slika od porodice nije ni današnja država, koja je uzbibana u svojim temeljima. Što je zapravo unutarnji politički život većine modernih država, ako ne poprište žučljivih i ogorčenih stranačkih borbi, opće kaotičko natjecanje za vlast bez obzira na zajedničko dobro, često nesavjesno iskorišćivanje vlasti u korist izvjesne klike, a na očevidnu štetu općega dobra. Među državljanima samim velike i nepomirljive gospodarske i političke opreke prelaze u otvoreni ili prikriveni građanski rat. Kao u vrijeme propasti antikne civilizacije pojavljuju se diktature, da materijalnom grubom silom pokušaju održati na okupu ono, što je izgubilo moralno uporište, unutarnji princip jedinstva i zajedničkog života. A zar i za njih ne vrijedi ona stara »violen-ta non durant — što je na silu, kratkog je vijeka«?

U međunarodnom životu samo s najvećim naporima polazi državicima za rukom bježati ispred podmuklo opasnog oblaka nove svjetske oluje, novoga svjetskog rata, u kojem bi po općem mnijenju moderna tehnika postala ubojitim oružjem u rukama luđaka te pretvorila u prah i pepeo i sebe i čovjeka, koji ju je stvorio! Nije li katkad upravo smiješno gledati one »mirotvorce« oko zelenih stolova, koji nastoje sugerirati drugima ono, u što sami ne vjeruju: da se ugovori i prava moraju poštovati, da se valja razoružavati, da treba sporove mirno rješavati i sl.? A sve te nevolje onda još potencira — bilo kao uzrok bilo kao posljedica — sveopća gospodarska kriza, koja nas je zahvatila u nevidenom opsegu i s neobičnom oštrinom. Dade li se makar samo izdaleka naslutiti poniženje i duboka žalost zdrava i jaka čovjeka, oca obitelji, koji želi poštenim radom svojih ruku da zaradi svakidašnji kruh za se i za svoje mile i drage, kojih ga potrebe progone i u snu i na javi, pa ne nalazi zarade? A današnje doba broji na milijune takovih poniženih i ojađenih . . .

Savremeni se svijet očajno trza i bolno previja u opasnoj socijalnoj krizi. Sve većma raste broj onih, koji u svojem očaju i ne vide već drugoga rješenja, drugoga izlaska iz te nemoguće situacije osim jedne »svjetske revolucije«, koja će ognjem i mačem oboriti u prah i pepeo »stari«, da na njegovim ruševinama podigne »novi svijet«, neku fatu morganu . . . Uostalom, kako mora biti velika bijeda u društve-

nom životu današnjega čovječanstva, mogao bi pravo prosuditi tek onaj, koji bi mogao ostaviti društvenu površinu te zaći u nutarnji život pojedinih njegovih komponenata, pojedinih ljudi, koje bježe tolika bijeda, gdje kao crv rastače skepsa i nemoć volje, što tako često dovodi do sramotnog i kukavičkog bijega iz života samoubijstvom!

4. ZAR VEĆ ZVONI SMRTNO ZVONO?

Nije dakle čudo, da je jedan moderni i previše samosvijestan, ali ipak i doista snažan mislilac — Oswald Spengler — mogao napisati cijelo jedno veliko djelo pod naslovom: »Der Untergang des Abendlandes«. U tom djelu, koje je uz opravdanu kritiku naišlo i na veliko odobravanje, tvrdi pisac, da je naša propast neizbježiva, da se mi već i ne možemo oteći vrtlogu slijepih i kaotičkih sila, kojima smo sami dali slobodan zamah kao onaj Odisejev drug, što je vjetrove pustio iz mješine. Naša je zadnja dužnost, kad već moramo umrijeti, da umremo dostojanstveno i lijepo. . . . To je eto napokon zadnji odgovor, što nam ga daje moderno čovječanstvo samo, na strahovite probleme sadašnjosti — ono samo sebe osuđuje na smrt! To je izlaz iz opće »krize«; ona je postala zaista krizom, u kojoj se radi o biti i ne biti, i ljudi prepušteni samima sebi već i ne misle o drugom nego o ne biti: bolje i ne biti, nego li ovako dalje . . .

Pa zar je uistinu zaključak tih modernih dijagnostika ispravan ili čak jedini moguć?

Psihologijski je veoma zanimljivo i poučno držanje savremenog čovječanstva i njegovih vođa, kad se radi o tom, da se pronađu uzročnici naših jada i da se doskoči našim nevoljama! To je današnje čovječanstvo kao kakav veliki grješnik, koji već godine i godine nosi teški teret grijeha, koji ga muči, ispija mu mozak i dušu, dok se napokon ne trgne, da napravi jednom kraj tomu nesnosnom stanju te pođe na ispovijed. Tu sad pripovijeda o svemu i svačemu, tuži se na ovo i ono, ne bi li mu malko odlanulo, ali na koncu odilazi još nezadovoljniji i nemirniji, nego što je došao. Jer glavne krivnje, radi koje je i došao, i koju je trebalo odmah na početku priznati, nije priznao! Tako i moderno čovječanstvo pripovijeda i naklapa i piše o svemu i svačemu, o mnogobrojnim i bezbrojnim uzročnicima naših modernih nevolja i kriza: o beskrajnoj sebičnosti i nezasićenosti kapitala; o besavjesnoj agitaciji, koja obećaje radniku raj na zemlji bez rada i žuljeva; o nesigurnosti svjetskog tržišta i

finansija; o troškovima za naoružanje i razoružanje; o obaranju carinskih međa i stvaranju gospodarskih federacija, o bezglavom i upravo frenetičkom srljanju širokih masa za raskalašenim, grubim sjetilnim uživanjima, skupim zabavama i pomodnim ludostima itd. itd. Pa ipak sve to skupa znači samo boriti se protiv visoke temperature i ostalih sporednih odnosno derivatnih bolesnih pojava, a zanemariti sakrivenu ranu, koja je neprestano vrelo svih tih zala.

NE ĆEMO DA OVAJ KRALJUJE NAD NAMA!

Koja je to rana, gdje je to vrelo? J. Maritain u svojem djelu »Religion et culture« ovako karakterizira savremeno čovječanstvo: To je, veli on, izvjesni historijski tip civilizacije, kojom već od početka idejno upravlja humanizam renesanse, reforma protestantizma i kartezijevska filozofija . . . U njoj, kao u svakoj civilizaciji, ima jedan pozitivan element ontologijske napetosti i vitalnosti, a to je u našem slučaju onaj smioni pokušaj i neumorno nastojanje postići od ljudske prirode (naturalizam!) ono najviše, što ona može da daje. Ali k tom pozitivnom elementu, koji u pravoj mjeri zaslužuje samo priznanje i udivljenje, pridolazi i jedan sudbonosni minus: moderna se kultura u svojem naturalizmu sasvim odijelila od Svetoga, od Boga, od natprirodnoga, da se posvema prikloni čovjeku samomu!

Srednji je vijek razvijao ljudsku prirodu po sakralnom tipu civilizacije: ona je počivala na uvjerenju, da ovozemske institucije sa svojom svježinom i jakosti stoje u službi Boga i Božjih nakana, da ostvare njegovo kraljevstvo među nama ljudima. Moderna kultura ima samo ovozemske ciljeve, koji su samima sebi dosta, i stoga ih ne treba izdizati nad njih same i upravljati na kraljevstvo Božje. J. Maritain razlikuje u postanku današnjice tri faze, kojih nije moguće uvijek posve oštro jednu od druge lučiti, iako uglavnom slijede jedna drugu. Civilizacija najprije bujno cvjeta i donosi najljepše plodove. Ali zaboravljajući sve više, gdje joj je zapravo korijenje i odakle joj dotječe životna snaga, pokušava izgraditi izvjesni poredak u čovječanstvu upirući se samo u vlastitu snagu. Svoj poredak zamišlja najprije još u kršćanskom stilu, kako joj ga namriješe protekli vijekovi, ali doskora taj stil postaje neprirodan i počinje se kvariti. Taj bismo momenat mogli nazvati klasičnom fazom naše kulture: fazom kršćanskog naturalizma.

U drugoj fazi postaje jasno, da kultura, koja se odijelila od najviših normi natprirodnog svijeta, mora prije ili kasnije ustati protiv toga svijeta. Zato sad čovjek nastoji izgraditi poredak, koji će se tobože osnivati na prirodi, ali će čovjeka osloboditi te mu osigurati mirno i nesmetano uživanje zemlje i njezina mamona. To je faza racionalističkog optimizma ili buržujski momenat naše kulture.

Dolazi napokon treća faza, faza materijalističkog pesimizma, revolucionarni momenat naše kulture. Čovjek svijesno i promišljeno traži zadnji cilj u sebi samomu i stupa u otvorenu pobunu protiv svakog višeg poretka. Zato započinje odrešit boj protiv svih naravnih zakona i protiv njihova Začetnika, da na temelju radikalnog ateizma podigne zgradu novoga čovječanstva. Taj je momenat dolazio pojedinački do izražaja i uporedo s predašnjim fazama, a danas dolazi kolektivno i stoga snažnije negoli ikada prije u ruskom boljševizmu. Boljševizam je konačna etapa na dugom i vijugastom putu otpada od Boga, kojim je moderno čovječanstvo udarilo u doba renesanse. Nietzsche je s prezirnom ironijom prigovarao Straussu i drugovima, da su dođuše dogmu odbacili, ali da su na moralnom području ostali pri starom i da se bez kritike služe starim mjerama. Njihova etika da je stara kršćanska etika samo lišena svojega dogmatskog temelja. Zato egzaltirano kao obično dovikuje: Zerbrecht die alten Tafeln — Gott ist tot — es gibt kein Wahres, es gibt kein Falsches — es gibt kein Gutes, es gibt kein Böses — Razbijte stare ploče — Bog je umro — nema više istine i nema laži — nema dobra i nema zla«. Nietzscheova generacija nije se usudila razbijati sinajskih ploča, tek osamljeni pojedinci, koji su zauzeli stav poganskoga »odi profanum vulgus et arceo«, dizali su se »onkraj dobra i zla«! Današnja boljševizirana generacija ne će više pobijeljenih grobova, nego želi igrati otvorenim kartama. Ona radi na očajnom pokušaju ostvariti novu silnu kulturu Antikrista, kulturu ne narodnu nego međunarodnu, sveljudsku i to ne samo bez Boga, nego protiv Boga, novi babilonski toranj sreće, koji više ne pomete jezike, jer su ti već pometeni, nego pojmove i pameti...

S KORIJENOM IŠČUPANI . . .

Zar je zbilja samo slučajno, da je baš danas, kad je apostazija od Boga u svijetu dozrela do boljševičke agresivnosti bezbožništva, postala kriza sveopćom karakteristikom ljudskih odnosa, značajkom svega ljudskoga života i djelova-

nja? Da sa sviju geografskih širina našega planeta dopire jedan očajan klik: SOS — Naše lađe tonu; spasite nam goli život! Ili nije li svima tim krizama na dnu jedna najdublja i najveća kriza: kriza odnosa čovjekova prema Bogu, Božja kriza? Ako zemlja ili koji drugi od planeta drži ravnotežu sa svojim mjesecima ili trabantima samo u ispravnoj uravnoteženosti prema zajedničkom centralnom nebeskom tijelu, tad će se i njihov međusobni odnos ubrzo katastrofalno poremetiti, ako zemlja odnosno taj planet zaluta sa svoje ispravne staze, kojom mu je putati oko svojega sunca. Heliocentrizam ne će se bez katastrofalnih posljedica tek onako za šalu pretvoriti u geocentrizam: zemlja će svoje nastojanje oko neodvisnosti platiti vlastitom katastrofom. Nije li tako i s našom po svojoj biti, duboko ukorijenjenoj u samoj našoj ljudskoj prirodi, teocentričkom kulturom, koju eto pretvaramo u antropocentrizam? Ima posve pravo o. Šanc, kad u svojem »Stvoritelju svijeta« ovako zaključuje: »Ako ima Bog, stvoritelj i izvor svega, što postoji, apsolutni gospodar i upravitelj svijeta, onda Ga nitko ne smije ignorirati niti u znanosti niti u životu bilo privatnom bilo javnom. Za onoga, koji ne priznaje Boga, mora ovaj niz žrtava, pomiješan katkada s malo veselja — život — biti kaos, bez smisla i bez svrhe. Ako li Bog postoji, mora On biti središte i težište čitavog svijeta, mora imati apsolutnu vlast, koje Mu nitko ne može oteti, niti se itko može buniti protiv Njega niti Ga prezirati bez svoje najveće štete. — Ako Bog postoji, onda se ne može nikakva kriza rješavati bez Njega, a uz Njega može se naći izlaz iz sloma čitavoga svijeta. — Zato su i danas, kada najstrašnija kriza kruha i mira pritište čitav svijet, najvažnija pitanja ona, koja se odnose na Boga. Ako ikada, to baš u vrijeme svjetske krize treba poglavitu brigu voditi o »Božjem problemu«. »Božji problem« je najvažniji problem sadašnjice.«

» OČE NAŠ!«

No »Božji problem« vodi nas neminovno i neposredno k Isusu Kristu, koji reče za se »Ego sum via — Ja sam put« i »Nitko ne dolazi k Ocu do kroz mene«! »Mi poznajemo Boga samo po Isusu Kristu«, veli Blaise Pascal. »Bez toga smo posrednika bez svake veze s Bogom. Ne samo da poznajemo Boga samo po Isusu Kristu, već i sebe same poznajemo samo po Isusu Kristu. Poznajemo život i smrt samo po Isusu Kristu. Osim Isusa Krista ne znamo ni što je naš život ni što je naša smrt ni što je Bog ni što smo mi sami.« Te bismo

riječi Pascalove mogli nakon viševjekovne titanske borbe od Krista emancipirane ljudske misli mirne duše metnuti kao epitafij na grob moderne kulture.

»Boga nikada nitko nije vidio«, veli sv. Ivan apostol u svojem evanđelju, ali ujedno nadodaje: »Jedinorođeni, koji je u krilu Očevu, on ga je objavio. Kao onaj, koji je gledao Istinu u krilu Očevu, diže Krist laganim kretom zavjesu s najskrovitijih životnih tajna, s najuzvišenijih i najdubljih istina; govori lako i jasno, priprosto i jednostavno kao o najprirodnijoj stvari, načinom razumljivim svakoj duši »kao majka, što s djetetom razgovara«, kako lijepo veli Harnack, a opet sa sigurnošću i jakošću, koja odaje, »da je Isus svijestan, kako ima zadnju i odlučnu riječ u stvarima (života) vjere, da je consummator, poslije kojega nitko više ne dolazi« prema priznanju drugoga racionaliste Bossueta.

Pa uistinu! Može li se smisao sveukupnoga ljudskog života, njegov odnos k prazvoru i konačnom cilju stvorenja, značenje događaja i stvari, što ga ispunjaju; duh, u kojem treba da ga provodimo, izreći jednostavnije i razumljivije, ljepše i zornije, negoli ga izreče Isus onom svojom molitvom, koja se ori globusom u svim jezicima, što ih ljudski rod posjeduje: »Oče naš . . . sveti se ime Tvoje . . . dođi k nama kraljevstvo Tvoje . . . buđi volja Tvoja kako na nebu tako i na zemlji. Kruh naš svakidašnji daj nam danas i otpusti nama duge naše, kaošto i mi otpuštamo dužnicima svojim i ne uvedi nas u napast, nego izbavi od zla!«? Može li se dati kraće i savršenije pravilo svega čudorednoga života od one Isusove: »Budite savršeni kaošto je savršen Otac vaš na nebesima . . . Neka se svijetli svijetlo vaše pred ljudima, da vide vaša djela i slave Oca vašega na nebesima . . .«

KRIST KRALJ

Krist Kralj mora biti lozinka dana, parola katoličkoga djelovanja, katolički prinos ozdravljenju svijeta, sadržaj katoličke Akcije! Ali neka nas ne smeta, što lažnim mesijanizmom zavedena svjetina viče: »Raspni Ga, raspni Ga! — Ne ćemo, da ovaj kraljuje nad nama!« Tako je bilo i u ono doba, kad je svijet posve izgubio orijentaciju prema Bogu i prema svemu ostalomu te na usta svojih najvećih uzdisao: »Bog sam mora doći da pouči nas!« Tako je bilo čak i kod izabranog naroda, pa ipak su eto i pogani i Židovi ono malo dobra, što su ga sačuvali, posjedovali samo s jasnijom ili mutnijom, svijesnom ili nesvijesnom nadom u Krista. Tako je i s našom mo-

dernom kulturom. To više, što mi već »vidjesmo slavu Jedinorođenoga od Oca, puna milosti i istine«. Naša moderna kultura više sotonske riječi: »Non serviam — ne ću da služim . . . Iznad zvijezda udarit ću prijesto svoj. Bit ću sličan Svevišnjemu . . . « Ali ipak nije sve zlo u savremenoj kulturi. Joseph de Maistre nazva francusku revoluciju đavaoskim djelom. Međutim je ipak bio predubok mislilac, a da bi iz te tvrdnje i spoznaje povukao zaključak: Treba dakle francusku revoluciju sa svim, što je donijela, brisati iz knjige povijesti. Po prirodnom zakonu razvitka — errando discimus! —, a napose radi evandeoskoga kvasca, koji je u njoj djelovao, i ona je donijela mnogo dobra. Gospodar žetve trpi na svojoj njivi uz dobro sjeme i kukolj.

Tako je i s našom današnjom kulturom. Ako je ona u svojem sadašnjem obliku utjelovljenje duha Luciferova, ona treba da postane utjelovljeni duh Onoga, »Ebed Jahve — sluga Božji« — i baš radi toga kralj svijeta. Sva kulturna područja mora da prekvasi i prožme duh Kristov. A mi treba da odvažno s poglavicom apostolskim i svečano objavimo i objavljujemo svaki dan cijelom svijetu: »Ovo je kamen, koji ste vi graditelji odbacili, ali koji je postao ugaoni kamen, i nema ni u jednom drugom spasenja, jer nema drugog imena pod nebom danog ljudima, u kojem bi se mogli spasiti« osim imena Isusa Krista! Nema spasenja iz naših nevolja ni iz koje krize bez Isusa Krista!

I. Kozelj D. I.